

“... Ai đó nói rằng, đ a tr s ch ng bao giờ biết b i n u không cho nó xu ng n c. Th t chí lí v i ng i Ba Lan khi h quy t đ nh l i vào dòng dân ch ...”

Cách đây 20 năm, 6/02/1989, ngày m đ u H i ngh bàn tròn l ch s gi a nhà c m quy n c ng s n Ba Lan và Công Đoàn Đoàn K t.

H i ngh bàn tròn là ti n trình đ i tho i, đ n t i chuy n hoá b t b o l c t ch đ c ng s n sang th ch dân ch c a Ba Lan, t o nên hi u ng đô-mi-nô cho hàng lo t các n c c ng s n khác ở Trung-Đông Âu, làm thay đ i c c đ i n chính tr toàn châu l c và th gi i.

T i h i ngh bàn tròn, m t phía là nh ng ng i c ng s n c m quy n; phía kia là nh ng nhà ho t đ ng dân ch đã t ng b truy b c ho c ng i tù b i chính nh ng ng i đ i di n. H không quen biết nhau, không tr ng nhau, không tin nhau, th m chí thù ghét nhau.

T ng biên t p nh t báo Gazeta Wyborcza, Adam Michnik, b y gi là m t trong các đ i di n c a phe đ i l p, vi t: “V i c bên này và bên kia đ u là cu c th thách - chúng ta đ ng s đ i ngôn - tr c lòng yêu n c và trách nhi m v i Ba Lan. Tôi nghĩ rằng, trong nh ng ngày y, t t c đ u đã v t qua th thách này.” (Gazeta Wyborcza, 4/04/2006).

H i ngh bàn tròn xu t phát t sáng ki n c a th lĩnh Công đoàn Đoàn K t L. Walesa và t ng C. Kiszczak, B tr ng N i v trong cu c g p m t vào tháng 8/1988. H i ngh di n ra m t s đ a đi m, k t thúc t i Warszawa, v i 452 ng i tham d . Ch ng trình t p trung vào ba v n đ : Kinh t và chính sách xã h i; C i cách chính tr ; Đa nguyên cho công đoàn.

Chính quy n c ng s n đ ng ý ng i đàm phán v i phe đ i l p tr c h t do áp l c c a làn sóng bãi công, tranh đ u đòi t do, dân ch di n ra liên t c trên toàn qu c t nh u năm tr c, mãnh liệt nh t vào giai đo n sau khi ban b tình tr ng chi n tranh ngày 13/12/1981. Th đ n, kinh t suy s p, l m phát phi mã, n ch ng ch t, khi n nhà c m quy n không còn căn c c xã h i đ gi i quy t các nan đ . H mu n trút m t ph n gánh n ng và trách nhi m cho đ i l p, t đó l y l i niềm tin c a dân chúng, th c hi n các c i cách c u v n kinh t .

Michnik viết: “Ch c ch n bên ngoài chi c bàn tròn là s y u đ u i. Nh ng ng i c m quy n b suy y u khó có th hu di t đ i l p dân ch , nh ng ng i đ i l p thì còn y u không th l t đ ch đ c ng s n. Bên trên s thoả hi p l n v n bóng đen c a n c Nga đang mò m m t do nh ng b ràng trói b i ch nghĩa đ ch và c ng s n. Nh ng ng i c m quy n t i H i ngh bàn tròn v i ni m tin r ng, ph i thay đ i t t c đ làm sao m i th v n nh cũ. Nh ng ng i đ i l p dân ch thì tin r ng, c n ph i tôn tr ng m i th c t đ làm sao thay đ i t t c”- (Gazeta Wyborcza, 4/04/26).

Ti n trình dân ch

Qua 2 tháng đàm phán gay go, k t thúc vào ngày 5/04/1989, H i ngh bàn tròn đ t đ c tho thu n quan tr ng: b o đ m b u c t do 35% t ng s gh c a qu c h i và t do hoàn toàn cho 100 gh c a Th ng vi n.

Trong cu c b u c 4/06/1989, phe đ i l p đã giành đ c 99 trong 100 gh c a Th ng vi n và l y h t 35% s gh qu c h i. Qu c h i “chuy n ti p” hình thành và ch đ nh W. Jaruzelski, Bí th th nh t đ ng c ng s n, làm t ng th ng.

Ba tu n sau, chính ph không c ng s n đ u tiên đ c thành l p k t 45 năm.

Ngày 9/12/1989, Lech Walesa giành th ng l i trong cu c b u c t ng th ng t do đ y k ch tính.

Tháng 27/01/1990, đ ng c ng s n Ba Lan tuyên b gi i th . Ph n l n đ ng viên chuy n sang ho t đ ng v i khuynh h ng m i trong t ch c mang tên Liên Minh Cánh T Dân Ch .

Ngày 27/10/1991, b u c qu c h i t do. Hàng trăm đ ng phái ra tranh c . Có 29 đ ng l t vào qu c h i nh ng không đ ng nào đ t đa s . Phe đ i l p dân ch thành l p chính ph liên minh. T đây đánh đ u b c chuy n mình khó khăn c a n n dân ch non tr Ba Lan.

Có dân ch , các đ ng phái chính tr đua nhau ra đ i nh n m m c sau c n m a. Cu c tranh

giành quy n l c lúc nào cũng quy t li t b i tham v ng, chia r , c c b , quan liêu, tham nhũng. Trong 10 năm đ u thay đ i th t n ng đ n 7 l n! Th nh ng, nh ng bài h c c xát đã giúp ý th c dân ch tr n ng thành. Qua 20 năm sàng l c, các t ch c y u kém, c c đoan b lo i đ n, ch còn t 4 đ n 5 đ n ng l t vào qu c h i.

Theo th i gian, sinh ho t dân ch Ba Lan phát tri n và t hoàn thi n, an ninh xã h i n đ nh, m c s ng c a ng i dân đ c nâng cao rõ r t. Nh ng năm g n đây Ba Lan đ t m c tăng tr n ng hàng đ u u châu Âu. T n n kinh t c ng s n ki t qu , đ n năm 2008, Ba Lan có t ng thu nh p GDP 567,4 t đôla (v i 38,1 tri u dân), là thành viên quan tr ng c a Liên hi p châu Âu (EU) và Kh i Quân s NATO. Trong b i c nh suy thoái kinh t th gi i hi n th i, Ba Lan tuy b nh h ng nh ng đ ng khá v ng vàng v i h th ng ngân hàng an toàn và c h i kích ho t kinh t l n t vi c t n đ ng qu xây đ ng h t ng nhi u t euro c a EU.

Ai đó nói r ng, đ a tr s ch ng bao gi bi t b i n u không cho nó xu ng n c. Th t chí lí v i ng i Ba Lan khi h quy t đ nh l i vào dòng dân ch .

Các giá tr c b n c a dân ch và nhân quy n không ph i c a riêng ai hay do M và Tây ph ng áp đ t, mà là s n ph m chung c a nhân lo i. Nó cho phép ng i Ba Lan b ng lá phi u c a mình đ c quy n đào th i nh ng k b t tài, th t đ c và quy n đ c ch n nh ng ng i có h nh ki m t t và trí tu gi i đ i u hành đ t n c.

Th ng l i hay ph n b i?

Trong 20 năm qua, H i ngh bàn tròn là m t trong nh ng s ki n thu c v quá kh c ng s n v n v n th ng xuyên là đ tài nh c nh i, ph c t p trong xã h i Ba Lan. Không ph i ai cũng đánh giá tích c c H i ngh bàn tròn, th m chí còn ph nh n nó, k c nh ng ng i đã tr c ti p tham d .

Truy n thông, báo chí t do v i trách nhi m làm công b ng và lành m nh hoá xã h i, đ a các s ki n ra m x , phân tích.

Nhi u ng i cho r ng, H i ngh bàn tròn là màn k ch do an ninh c ng s n đ o di n và ng i

chung v i c ng s n/k thù là ph n b i i lý t ng t do, dân ch . J. Olszewski, c u Th t ng Ba Lan (1991-1992) đ a ra các đ n ch ng k t lu n H i ngh bàn tròn ch nh m h p th c nh ng g i an ninh c ng s n đã s p đ t tr c v i Lech Walesa - (Tu n báo Głos, s 54, 1989). J. Korwin-Mike, m t nhà ho t đ ng đ i l p nh n đ nh H i ngh bàn tròn ch ng qua là s ch p nh n chuy n ch đ màu đ sang h ng. J. Kurski, dân bi u qu c h i nói: “Tôi s n sàng đ ng ý v i gi thi t r ng, không có H i ngh Bàn tròn thì ch đ c ng s n Ba Lan cũng s p đ ” – (Gazeta Wyborcza, 4/04/2006). Đ ng kim t ng th ng L. Kaczynski, ng i đã tham d h i ngh , t lâu không c m th y to i nguy n v H i ngh bàn tròn, nói:

“H i ngh bàn tròn có th và c n ph i phê phán. Nh ng dù sao cũng là b c c n thi t, đ y là nh ng tho thu n nào đó” – (Gazeta Wyborcza, 4/04/2006).

Tuy nhiên, trong ngày 1/02/2009, tr i ph ng v n đài truy n hình tin t c TVN24 c a Ba Lan nhân d p k ni m 20 năm, ông phát bi u có v chân th c h n:

“H i ngh bàn tròn c n ph i đ c xem nh cu c nói chuy n v i k chuyên quy n. Ti n trình thân thi n gi a phía chúng ta v i nhà c m quy n đã cho phép xu t hi n nhi u hi n t ng tiêu c c. Trong chúng ta, m t s ng i đã chú ý r ng, ngoài nhà c m quy n thì còn nhi u t ch c xã h i khác mà h h c ph i phá v , h c néo kiu v phía mình. Nh ng ng i c ng s n đã ch n ph ng án th hai”.

“Ch nghĩa c ng s n có th m t lúc nào đó r i cũng s p đ , b i vì Liên Xô s m hay mu n cũng s phá s n, nh ng H i ngh bàn tròn đã làm mùa Thu c a các dân t c ti n nhanh h n. Th nh ng, là đ ng thái chi n thu t, H i Ngh Bàn tròn tr nên hành đ ng c n thi t”.
Vân vân.

Chính phát bi u c a Lech Walesa trong th i gian khai m c H i ngh đã l ng tr c nh ng d lu n nêu trên:

“Chi c bàn tròn này bao quanh hy v ng và c hoài nghi. S có nh ng ng i không th a nh n nh ng g i chúng tôi ph i làm. Chúng tôi không th không nhìn th y và không tôn tr ng. Th nh ng chúng tôi mong đ i i t t c m i ng i s chia s trung th c nh ng gánh n ng trách nhi m mà gi phút y đòi h i” – (TVN24. PL 30/01/2009)

Đội thi thi và thi hi p

Không ai có thể ph n nh n đ c nh ng thành qu và v th kinh t , chính tr h n h n c a Ba Lan ngày nay ở châu Âu cũng nh trên th gi i sau khi t b ch đ c ng s n.

Chân lý cu i cùng cũng chỉ n th ng hoài nghi và đ k .

Nh T. Mazowiecki, th t n ng Ba Lan không c ng s n đ u tiên năm 1989 nói: “Không th có đ m k t c a ch nghĩa c ng s n n u không có H i ngh Bàn tròn” - (Gazeta Wyborcza, 4/04/2006).

Trong ngày 23/01/2009, qu c h i Ba Lan ra ngh quy t t ch c tr ng th k ni m 20 năm H i ngh bàn tròn v i cu c h i lu n “Đội thi thi và thi hi p” vào ngày 5/02/2009. Có m t đ ng thu n tuy t đ i, hi m hoi gi a t t c các đ ng c m quy n và đ i l p trong qu c h i v n i dung ngh quy t.

Ngh quy t có đ n:

“ H i ngh Bàn tròn là s c g ng c a nhân dân Ba Lan su t g n 50 năm tranh đ u v i m c đích l t đ ch đ c ng s n. S c g ng này đã không đ i m t l n đ ng nghĩa v i s c ng th ng và b ng s đ máu c a các chi n sĩ t do...”.

“Nh ng con ng i v i chính ki n và nhân sinh quan khác nhau, t phía Công đoàn Đoàn K t đ i l p và t phía nhà c m quy n b y gi , đã quy t đ nh đ i thi thi. S s n sàng thi hi p y đã cho phép th c hi n nh ng s m nh c a kho nh kh c l ch s ”.

“Cu c chuy n hoá quy n l c b t b o l c đã m ra con đ n ng xây đ ng n n dân ch n đ nh trong m t nhà n c v i đ n ng biên gi i an toàn và quan h t t v i các qu c gia láng gi ng”.

Cũng nên nh c l i, r t nhi u ng i c a c hai phía, đ i l p cũng nh c ng s n, t ng có m t t i H i ngh bàn tròn, đã ho c đang n m nh ng tr ng trách trong đ t n c Ba Lan dân ch . Đi n hình là: L. Walesa (đ i l p), T ng th ng 1991-1995; L. Miller (c ng s n), Th t ng 2001-2004; A. Kwaśniewski (c ng s n), T ng th ng 1995-2005; L. Kaczyński (đ i l p), T ng th ng 2005-2010, v.v.

Ba i ho c dân chu

Cu c cách m ng dân ch hoà bình a Ba Lan và nh ng thành qu đ t đ c c các n c Đông Âu là đi m chi u cho vi n c nh xa h n đ i v i nh ng n c còn trong ch đ đ c tài toàn tr hay chuyên ch , trong đó có Vi t Nam.

T t c ph thu c vào s đòi h i dân ch c a ng i dân đ n m c nào và h có mu n l t sang trang s m i cho dân t c hay không.

Hàng trăm cu c bi u tình, bãi công c a công nhân, nông dân và giáo dân Vi t Nam trong th i gian qua ch ng l i chính sách đ t đ ai, l ng b ng, n n c a quy n, h i l , chính là nh ng bi u hi n rõ r t nh t c a khát v ng t do và công lý.

R t ti c, phong trào dân ch Vi t Nam v n c c b , chia r , mang n ng đánh bóng cá nhân, đã không đ tài l c đ y m tr l c l ng quý giá này, phát tri n nó r ng kh p trong c n c, có t ch c, bài b n, đe do tr c ti p đ n quy n l c c a c a ch đ . Ch khi t o đ c áp l c m nh m thì nhà c m quy n m i ch p nh n đ i tho i, đáp ng nh ng đòi h i chính đáng c a ng i dân. Ng c l i, v a có ph ng ti n tr n áp v a có b máy tuyên truy n, nhà c m quy n s đ d dàng d p tan m i cu c tranh đ u t phát.

Tôi tin r ng, m t b ph n l n trong s đ ng viên, nhìn nh n trách nhi m c a mình v i đ t n c, s đ ng v phía qu n chúng khi th y đòi h i quy n l i, dân ch ng i lao đ ng đi n ra liên t c, r ng l n, th c s tr thành n i b c xúc nghiêm tr ng c a xã h i. Lúc y, nh ng ng i có b n lĩnh c a c hai phía s tìm ra ngôn ng chung đ h ng t i cách gi i quy t b t b o l c, đ m b o cho đ t n c chuy n hoá và phát tri n hoà bình.

Đß kết lußn, tôi xin trích lßi cußa Sergei Kovalov, nhà tranh đßu nhßn quyßn cßa Nga phát bißu nhßn đßp 20 năm kß nißm n Hßi Nghß Bßn Trßn nßi vßi hßng thßng tßn PAP hßm 2/02:

“Tôi có nißm hy vßng và suy nghĩ nhßn ngßy lß cßa Ba Lan. Tôi sß vui bißt bao khi ß chßng tôi, nß c Nga, sß có mßt mßt Hßi Nghß Bßn Trßn, nßi ngßi ta mßi nhßa cßm quyßn tßi mà khßng bß khßc tß (...). Có thß bußc nhßa cßm quyßn tißn tßi hßnh đßng nhßng vßn đß ß chß khßng đßc đß mßu, bßi vßi đß mßu sß tß hßi vß cßng. Kßt quß là trong sß bßo loßn - vß nghßa và tàn nhßn - tßi Nga các lßc lßng sßt mßu cßa chßnh quyßn sß nßm thß thßng phong.”